

El projecte Les claus de Brossa es va dur a terme amb estudiants de la menció en Biblioteques Escolars dels ensenyaments de mestre durant el primer semestre del curs 2017-2018 i, després, amb algunes modificacions, durant el segon semestre amb alumnes de l'escola Orlandai de Barcelona. Els objectius en aquesta segona edició eren: donar a conèixer als infants treballs artístics realitzats amb objectes, aproximar-los la poesia experimental de Joan Brossa, promoure la creació artística i enfortir els vincles creats pels apadrinaments entre alumnes de sisè i de primer.

Les claus de Brossa (2)

Creació de poemes objecte a Primària

EMMA BOSCH

Universitat de Barcelona

SESSIÓ 00 (01/03/2018 1h)

Qui era Joan Brossa?

Dies abans de la nostra intervenció, una de les mestres presenta Joan Brossa als alumnes de sisè tot contextualitzant-lo en el marc de la Guerra Civil Espanyola. També parlen de què és la poesia i com funcionen les metàfores. Com a deures a fer a casa els alumnes han d'escriure una curta biografia del poeta, triar tres poemes visuals o poemes objecte i argumentar per què els han escollit.

SESSIÓ 01 (12/03/2018 1h)

Art amb objectes

La primera sessió amb els alumnes de sisè es fa a la biblioteca. Som sis adults: dues mestres, la bibliotecària i dues estudiants de la UB. Comencem explicant breument el projecte *Les claus de Brossa* dut a terme amb futurs mestres que va consistir a conèixer l'obra de Joan Brossa i el treball artístic amb objectes d'altres artistes, visitar l'exposició *Poesia Brossa* al MACBA i crear poemes objecte.

Informem els alumnes que no podrem visitar l'exposició i que farem el projecte amb algunes adaptacions. Expliquem que els estudiants universitaris també

van començar cercant informació sobre Joan Brossa, tasca que ja han fet ells a la sessió introductòria. Els estudiants també van analitzar obres d'altres artistes que treballaven amb objectes, per això, en aquesta primera sessió es divideix la classe en set grups perquè observin una selecció bibliogràfica (15 min.) i després expliquin als companys què tenen en comú els llibres analitzats (5 min.). Aquestes són les seleccions:

01: Llibres, catàlegs i altres materials sobre Brossa, com l'article «Joan Brossa, el poeta juganer» publicat a *Cavall Fort*.

02: Llibres d'art, calendaris i altres propostes artístiques realitzades amb objectes, com el catàleg de l'exposició *Chema Madoz 2000-2005*.

03: Llibres il·lustrats on la forma de l'objecte recorda lletres, animals, personatges..., com l'abecedari *Boîte à Outils* (Rascal, 2001).

04: Llibres il·lustrats que ordenen objectes, com *Die Kunst, aufzuräumen* (Wehrli, 2011).

05: Llibres il·lustrats on les imatges estan creades acoblant objectes, com *La carícia de la papallona* (Voltz, 2007).

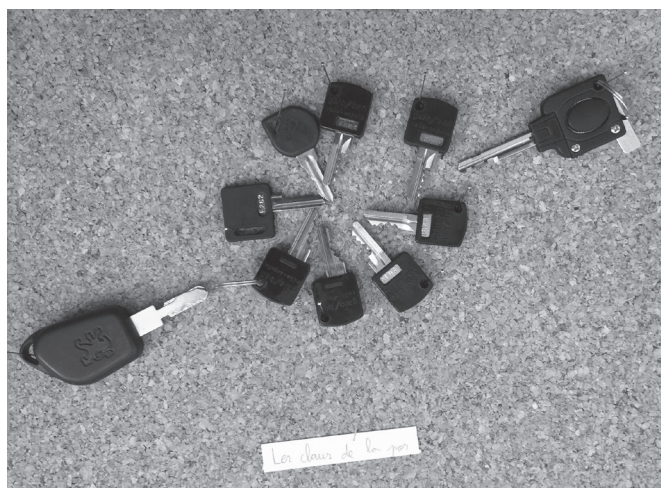
06: Imatgiaris que il·lustren conceptes amb objectes, com *¿Círculo o cuadrado?* (Hartley, 2006).

07: Llibres joc de cercar objectes, com *Ich sehe was, was du nicht siehst* (Ancutici, 2016).

Insectari de claus

Després de veure les múltiples possibilitats que es poden fer amb objectes en els camps de la creació artística i de la il·lustració, es proposa fer un treball de creació (25 min). Primer preguntem als escolars com

és la clau que imaginem quan escoltem la paraula clau. A continuació els preguntem què pot obrir una clau. Les respostes són variades i, a més a més dels objectes obvis (porta, cotxe...) el treball previ sobre les metàfores dona el seu fruit (pot obrir una partitura, la imaginació...). Així que de seguida passem a donar-los unes claus —és més fàcil pensar quan tens l'objecte entre mans, els diem— i els proposem que busquin les claus que obrin la Imaginació, les Pors i el Nostre Cor mentre els aconsellem que es fixin en la forma, la mida i el color de les claus per escollir-les.

Després d'aquesta acció, els convidem a treballar en parella per crear «insectaris de claus» tot utilitzant agulles de cap, una planxa de suro i tires de paper per escriure allò que obren. Els conceptes són ben rics: la perfecció, l'oblit, la valentia, la intriga, la història... La forma, el color i la textura d'algunes de les claus seleccionades reforcen el concepte: ovalades que obren Llimones i Nyanyos; negres que obren la Por; verda que obre la Natura; dues claus unides per una anella que obren els Ulls; una clau de forma no habitual obre la Diversió... El camp de solucions plàstiques s'amplia quan alguns alumnes utilitzen les claus per «dibuixar»: *Les claus de les estrelles* recorda les constel·lacions; *Clau de sol* amb les claus en forma de sol; *Clau de claus* on s'ha creat una gran clau (dues parelles tenen aquesta idea)... Són destacables *Les claus de la vida* on una clau central fa bombejar el cor i als extrems sis claus fan circular la sang; i una composició que utilitza les claus per escriure la paraula IMAGINACIÓ.

Alliberem els objectes

El temps passa més de pressa del que voldríem i només ens queden uns minuts

per obrir la gàbia que ha estat tapada en un racó de l'aula durant la sessió. A dins hi ha objectes quotidians que anem alliberant un a un (marc de fotos, tisores, agulla d'estendre, baralla de cartes, pintura, espelma...). Els mostrem com a exemples d'objectes als quals podem donar «una nova vida». Per això, convidem els alumnes a buscar coses per casa que desitgin transformar la seva vida «funcional» en una nova vida «poètica», com hem fet amb les claus, i els portin a la propera sessió.

Titulem poemes objecte brossians

Abans de marxar, però, convidem mestres i alumnes que, en els dies que duri el projecte, posin títol a una selecció d'imatges de

Biblioteca de l'Escola Orlandai.

poemes objecte de Brossa que hem penjat d'una corda en un racó de la biblioteca. Les targetes tenen darrere un sobre per poder posar les seves propostes escrites en les tires de paper que pengen en els extrems de la corda. L'acció és ben rebuda i alumnes de primer i d'altres cursos també hi participaran.

SESSIÓ 02 (15/03/2018 2h)

En aquesta sessió només dos adults acompanyem els 27 alumnes de Primària. Ens dividim en dos grups; uns seguiran treballant amb les claus amb l'ajuda de la tutora en l'aula habitual, i l'altre grup treballarà amb els objectes a l'aula polivalent del davant.

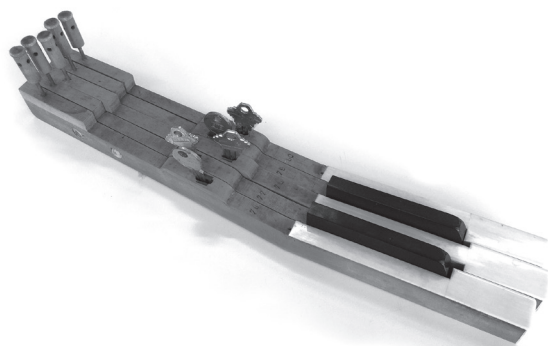
Més claus

Comencem valorant els insectaris fets en la darrera sessió. Hi ha resultats molt bons i mostrem les imatges dels exemples on les claus «parlen», però també aquells on és més difícil entendre el missatge (p. e. les formes que fan les claus no estan prou definides), o aquelles obres on es barregen molts missatges alhora. Per això, es proposa tornar a fer l'activitat amb les següents recomanacions: que cada planxa contingui una sola idea; fixar-se en com poden ser de significatius la forma, la

mida, la textura i el color de les claus; tenir cura de la col·locació de les peces en la superfície tot cercant una imatge global coherent, i buscar la millor composició per transmetre el missatge. Els alumnes accepten amb entusiasme el repte de millorar les seves obres.

Creació de poemes objecte

L'aula polivalent està dividida en dues zones: una llarga taula amb els objectes exposats i un espai on la docent farà les fotografies de les creacions. El procediment és el mateix que el portat a terme amb els estudiants universitaris. Es convida els alumnes que observin amb deteniment els objectes i se'ls proposa que els casin, mes ben dit, que facin «parelles de fet». S'avisava que no cal que la unió d'objectes tingui un significat clar, simplement que la suma dels objectes sigui sorprenent i suggeridora.

Els alumnes treballen individualment o en grup, segons prefereixin, i quan han creat un poema objecte el porten a la zona fotogràfica. La docent

i els autors busquen la millor perspectiva per fer la fotografia.

Després, es comenta la creació amb els autors i els altres alumnes que estiguin a prop.

Els comentaris poden suggerir eliminar algun objecte superflu, o canviar algun objecte per un altre de més significatiu (p. e., si el plàstic de la forquilla no afegeix significat, millor utilitzar-ne una de metall). Els canvis sempre són consensuats i van en la línia de fer obres sòbries i «essencials» com les de Brossa, Vidaurre o Madoz. Un cop fetes les fotografies de les obres definitives, els objectes es deixen una altra vegada a la taula perquè puguin ser reutilitzats.

La majoria dels alumnes entenen ràpidament la consigna i a mesura que avança el procés les obres són cada vegada més suggeridores. De totes maneres, hi ha alumnes que insisteixen a utilitzar els objectes per construir «personatges» bidimensionals i tridimensionals, tot i les nostres objeccions.

SESSIÓ 03 (05/04/2018 75 min.)

A la darrera sessió som quatre adults, les tutores de primer i sisè i una estudiant de Magisteri. Les parelles de padrins entre els alumnes de sisè (27) i de primer (25) es divideixen en dos grups que treballaran en dues aules de forma paral·lela.

Comencem la sessió explicant breument als alumnes de primer el treball fet pels

seus companys de sisè. Comentem que han conegut artistes que utilitzen objectes per a les seves creacions i que ells mateixos han creat poesia amb objectes. Els alumnes de primer també han posat títol a les obres de Brossa de la biblioteca, així que estan familiaritzats amb aquests tipus d'obra.

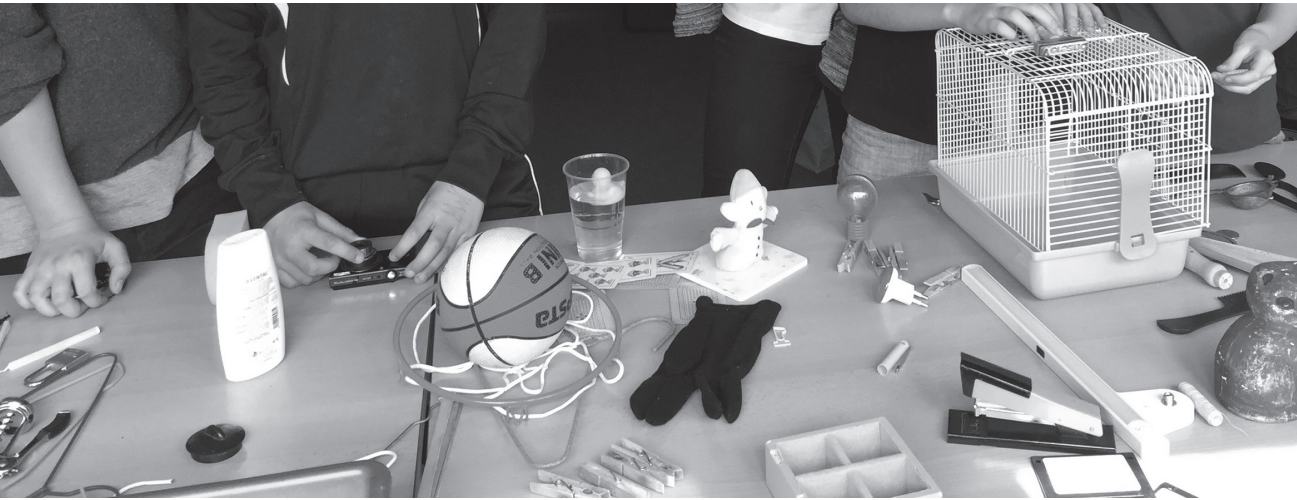
Titulem poemes objecte dels alumnes de sisè

Els poemes objecte realitzats pels alumnes de sisè no tenen títol. Per això proposem a les parelles que busquin els títols que els suggereixin les obres i que siguin els petits els qui els escriguin en un full. Les obres estan exposades al passadís. Els alumnes de sisè, orgullosos de les seves creacions, ajuden els petits a llegir els poemes. Els alumnes de primer sorprenen els grans amb les seves interpretacions.

Exemples de títols per al poema objecte amb un plat d'aigua on sura un vaixell de paper: *El plat marí*, *Em menjo el mar* o *Sopa de vaixell* i alguns títols per a un caçapallones al costat d'una bombeta: *Caçant la llum*, *Atrapa les idees* o *El pescador d'idees*.

Escriure amb objectes

L'interès de la tutora de primer d'incloure l'escriptura en l'activitat poètica a realitzar, va ser la raó que dissenyàssim una nova acció: escriure amb petits objectes. Picarols, clips, botons, monedes, mistos... s'exposen dins de sobres transparents. Cada parella escull un dels sobres i utilitza els objectes per escriure la inicial d'una paraula que tingui relació amb aquell objecte. El caplletra es col·loca sobre una superfície transparent (A3) que es posa sobre una cartolina blanca, i la resta de la paraula s'escriu amb retolador de pissarra. La paraula pot estar sola o formar part d'una frase. Després de fotografiar el resultat es neteja la superfície amb netejavidres per poder fer altres creacions.

Les obres resultants són ben interessants: *Cucs de claus* amb una C feta de clauers, *L'arc enredat* amb una L de bobines de fils dels colors de l'arc de Sant Martí, *Sort és el destí* amb una S de daus, *M'agrada entrar dins de l'Oca* amb una O de fitxes vermelles, *Vola amunt* amb una V de globus de colors, *Nus a l'estómac* amb una N de cordill de sabates...

Que els objectes entrin a l'aula

Per no repetir les conclusions ja descrites en l'article anterior¹, només afegirem que utilitzar objectes com a eina comunicativa per a la creació de missatges visuals fomenta el coneixement del llenguatge visual i plàstic per adonar-se que la forma, el color, la textura i la composició dels elements comuniquen. A més a més, el joc poètic amb objectes ens ensenya a llegir les múltiples interpretacions que proposen aquest tipus d'obres.

Val a dir que els objectes i altre material utilitzat en aquest projecte són reciclats i reciclables. De fet, molts d'ells ja es van utilitzar amb els futurs mestres. Els objectes es conserven intactes perquè l'obra

final és fotogràfica. Es tracta, doncs, d'un ús ecològic real.

L'experiència *Les claus de Brossa 1* (amb estudiants de Magisteri) i 2 (amb escolars) demostra que no hi ha diferència entre les actituds, els processos i els resultats dels treballs duts a terme per adults i nens. Incerteses, sorpreses i satisfacció són les mateixes, independentment de l'edat.

Per acabar, valorem molt positivament la participació activa dels futurs mestres en l'aplicació del projecte a l'escola, ja que ens ajuda a demostrar la viabilitat dels projectes dissenyats a les aules universitàries.

Amb la col·laboració de: Marga Gallif (mestra jubilada), Mariona Trabal i Arnau Ravés (mestres bibliotecaris), Gemma Roca (tutora de 6è) i Ester Lamela (tutora de 1r) i les estudiants: Marina Viladrich, Paula Bia i Alba Bou. Aquesta experiència s'emmarca dins del projecte I+D finançat pel Ministeri d'Economia i Competitivitat: *Artes y poéticas: creación, archivo y educación* (FFI2016-75844-P) dirigit per Glòria Bordons i Eva Figueras.

1. Vegeu pàgina 23.